

Панфілова О.Є.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірантка кафедри морського та митного права*

НАПРЯМКИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПОЛОЖЕНЬ СОТ ПРО ЗАХИСНІ ЗАХОДИ

Тенденція до створення чітких правових засад міжнародної торгової системи призвела до переходу від «заснованого на дипломатії» до «заснованого на правилах» зовнішньоторговельного режиму. Доказ цієї тенденції включає в себе як збільшення використання інструментів, санкціонованих правилами ГАТТ/СОТ, так і більш виражена опора на формальні процедури, визначені міжнародними угодами. Найбільш очевидним прикладом першого явища є широке поширення антидемпінгових заходів, ініційованих національними урядами, у той час як приклад другого – це збільшення числа звернень до Домовленості про правила та процедури вирішення спорів (Trebilcock M. J., Howse R. The regulation of international trade. – 3rd Edition. – Routledge. – 2005. – p.759).

З урахуванням цих явищ, виникає важливе питання: чому застосування положень щодо захисних заходів не збільшилося в тому ж темпі? З історичної точки зору, використання захисних заходів ніколи не вважалося особливо привабливим. Так, якщо брати для порівняння проміжок часу в рамках ГАТТ з 1947 після Гаванського Раунду по 1994 р. захисні заходи застосовувалися 150 разів, у той час як тільки в одному 1993 році антидемпінгові заходи стягувалися 132 рази (Miranda et al. 1998).

Стаття XIX ГАТТ встановлює загальні правила щодо застосування захисних заходів. Але відсутність деталізованих процесуальних норм у Статті XIX неминує викликає проблеми щодо процедури застосування захисних заходів. Ці проблеми включають: 1) відсутність чітких процедурних вимог, необхідних для спеціального розслідування, провокує непрозорість у здійсненні процесу; 2) достатньо розмите поняття «серйозної шкоди» дозволяє уряду приймати довільні рішення; 3) неадекватність в нотифікації і консультативному процесі; 4) відсутність належного нормативного керівництва на період дії захисних заходів; 5) існування заходів так званої «сірої зони», які мають значну перевагу над захисними (Yong-Shik Lee. Safeguard Measures in World Trade : The Legal Analysis – Second Edition. – Kluwer law international. – 2005. – p. 27).

Заходи «сірої зони» – термін, який застосовується до обмежень експорту, не врегульованих положеннями ГАТТ. Ці заходи з'явилися внаслідок того, що країни-члени ГАТТ уклали шляхом обходу статті XIX ГАТТ Угоди про добровільне обмеження експорту. Ці угоди, по суті, нав'язувалися країною-імпортером країні-експортеру. За роки дії ГАТТ-1947 було укладено кілька сот таких угод (сталь, автомобілі, електроніка, взуття тощо). Ініціаторами більшості таких угод були США і Євросоюз. Ця практика була формально обмежена лише з підписанням у 1994 р. Угоди СОТ Про захисні заходи, яка заборонила застосування заходів «сірої зони» членами СОТ.

Але, навіть, підписання зазначеної Угоди «Про захисні заходи», яка була покликана конкретизувати положення Статті XIX ГАТТ та створити відповідні процедурні норми, не призвело до зростання відповідної практики. Порівняно зі Статтею XIX ГАТТ, Угода про захисні заходи містить суттєві зміни правил, які могли сприяти привабливості захисних заходів. Один з прикладів таких змін – це скорочення суми компенсації, яку

країна зобов'язана надати постраждалим торговим партнерам при використанні заходів для захисту вітчизняної промисловості. Але все одно, за перші п'ять років дії цієї угоди, було лише двадцять випадків застосування її положень.

На перший погляд, такий незначний обсяг застосованих захисних заходів виглядає як тенденція до подальшої лібералізації торгівлі та свідчення успішного виконання країнами своїх зобов'язань в рамках СОТ. Але, на думку експертів, навіть існуючи на сьогодні правила, примушують уряди шукати інші шляхи для прихованого протекціонізму та зменшення конкуренції з імпортними товарами. Одним із свідчень продовження такої політики є постійне збільшення кількості антидемпінгових заходів, встановлення більш жорстких технічних стандартів, які усувають більш дешево, але менш якісну продукцію, складні адміністративні процедури перевірки на відповідність стандартам тощо.

Головним фактором, що обумовлює пошук прихованих шляхів усунення надмірної конкуренції є саме позиціонування захисних заходів, як застереження щодо відмови від виконання зобов'язань. Таким чином, в той час, як єдиною вимогою щодо застосування антидемпінгових заходів, або встановлення технічних бар'єрів є лише додержання формальних процедур і правил, визначених СОТ, то ситуація із захисними заходами є більш складною.

Застосування захисних заходів, вимагає погодження з іншими членами СОТ щодо звільнення від виконання зобов'язань та надання країнам, щодо яких ці заходи застосовуються, відповідних компенсацій. Крім того є вимога щодо збереження середньозваженої ставки ввізних мит щодо відповідних груп товарів. Таким чином, відповідні процедури пов'язані із узгодженням позицій зацікавлених держав, наданням компенсацій тощо, що робить саму процедуру більш складною та менш економічно ефективною.

З тих пір, як компенсація була зведена до нуля протягом перших трьох років застосування захисних заходів, тільки її повне скасування може якимось змінити ситуацію на користь збільшення попиту на захисні заходи. А також інші кардинальні заходи – це створення менш сприятливих умов для застосування альтернативних варіантів.

Отже, щоб зробити застосування захисних заходів більш привабливим, необхідні реформи в трьох різних областях : угода із захисних заходів, антидемпінгові положення та положення щодо врегулювання суперечок.